

paper de vidre

segona època contes

PAU RIBA

25 Setembre 2017

Pau Riba (1948). Majoritàriament conegut per la seva faceta de músic i cantautor, amb una quinzena de discos publicats, entre els quals el cèlebre *Diaptria I i II* (1968-1969), també ha publicat textos de més o menys extensió gràcies a la seva facilitat per relacionar-se i jugar amb el món de les lletres. Ho podem comprovar, per exemple, en llibres com: *Al·lòdia* (Proa, 1999), *Ena* (Quaderns Crema, 1987), *Lleturada* (Proa, 1997), *Sa meu mare* (Ara llibres, 2014). Aquest mes de setembre, se celebren 50 anys de l'edició del primer EP de Pau Riba, *Taxista*, publicat per Concèntric. En aquell EP, a banda de *Taxista*, s'hi inclouen les cançons *El mati de Sant Esteve* i *Aquest carrer m'és prohibit*, i a la contracoberta s'hi podia llegir un text del mateix Pau Riba, que començava dient «i un dia vaig néixer» i acabava així:

«Així doncs, sense pensar-m'ho més, em vaig posar a fer cançons d'una altra mena. De totes maneres, però, no me'n va sortir cap fins que no vaig haver sentit moltes cançons beat, moltes cançons blues, moltes cançons pop, moltes cançons jazz, moltes cançons rock, moltes cançons soul, moltes cançons folk, moltes cançons lleugeres, moltes cançons populars, moltes cançons dolentes, moltes cançons de protesta, moltes cançons de matinada, moltes cançons de Bob Dylan i molts llibres de William Saroyan.

i un dia em moriré»

Per aquest cinquantesim aniversari de *Taxista*, vam proposar a Pau Riba que escrigués un text de presentació per al primer conte de Willam Saroyan traduït al català, que publiquem en exclusiva a *Paper de vidre*, gràcies a la feina del traductor Jordi Martín Lloret, que va acceptar molt entusiasmament la invitació a seleccionar i traduir un conte d'aquest autor d'origen armení. El conte escollit és *L'estiu del bonic cavall blanc* i a continuació el gran escrit de presentació que ha escrit Pau Riba per a l'ocasió, i tot seguit el conte de Saroyan.

el que té Saroyan és que gairebé et fa sentir les olors, les tonalitats, la vibració càlida i reverberant dels camps i les vinyes, l'esplendor d'una vida senzilla però lluminosa i esclatant que sobreix del seu cor tant com del dels seus entusiasmats i abrandats protagonistes, traspunant una vitalitat de totes totes entuïmadora que fa somiar al més pintat i li obre les portes a una arcàdia inesperada i plena, exuberant, fent que facilitat i felicitat es confonguin i esdevinguin la deu d'un acontentament íntim que ens fa sentir que l'artore de la vida arrela molt profundament en la nostra anima mentre que les seves fulles es despleguen com una benedicció buscant la mei asua i mèria del sol californià. És això, aquest alle reconfortant i gairebé embriagador, aquest batec-rabiós de vida intensa i despreocupada, el que degué impactar en el cor d'aquell jove adolescent i somiador que volia que un taxista el portés al cel (o, en cas de rotund fracàs, a l'infern) per tal de dibuixar una solució d'emergència davant els primers símptomes d'atur —que és l'essència del no-futur i que en aquells temps, i davant la inexistència, encara, d'un apel·latiu curt i homologat, era el coratjós paradís dels *plegats de mans*—, d'atur i d'aturats, dic, que si aleshores eren encara simples nuvolets foscos, amb els anys esdevindrien grans tempestes i registrarrien crescudes exponencials que farien que aquests punks *avant la letre* acabessin comptant-se per milions i, enllà d'esdevenir un dels més urgents problemes de la societat —i els polítics—, amenacessin de superar en nombre els treballadors en actiu tot capgirant la balança laboral i el paradigma sociològic

no fa gaire ha nascut un nebotet meu a qui li han posat Aran. jo, que de molt jove havia llegit *Em dic Aram*, vaig protestar i vaig dir que en català (igual que en anglès) aquest nom acaba amb *ena*. però em van dir que —tal com sostenia en Jordi Llovet, parent seu no molt llunyà, quan, en posar Caim al meu fill i no Cain, assegurava que en català ambdues formes són correctes— semblaria ser que en aquest cas passa el mateix... i jo callo perquè sé des de fa molt temps que la majoria de cognoms armenis, com passa amb el propi Saroyan, o amb el cantant nonagenari Charles Aznavour, que en realitat és Aznavourian, ja que també és armení, acaben amb *ena*

William Saroyan (Fresno, Califòrnia, 1908-1981), fill d'immigrants armenis, va abandonar els estudis als quinze anys i va començar a escriure febrilment mentre subsistia gràcies a petites feines precàries (com ara a la Companyia de Telègrafs de San Francisco). A principis dels anys trenta van aparèixer els seus primers relats i, el 1934, amb la publicació d'*El jove audaz sobre el trapezo volante* (Acantilado, 2004), va obtenir un reconeixement general, que va créixer encara més amb l'aparició d'*Em dic Aram* (Edicions 62, 1975), *La comèdia humana* (Edicions 62, 1983), *Las aventuras de Wesley Jackson* (1946; Acantilado, 2006), *Cosa de risa* (1951; Acantilado, 2008) i *El tigre de Tracy* (1951; Acantilado, 2011).

L'estiu del bonic cavall blanc

Un dia dels bons temps que jo tenia nou anys i el món era ple de totes les classes d'esplendor imaginables, i la vida encara era un somni delectable i misteriós, el meu cosí Mourad, a qui tothom que el coneixia menys jo frenia per boig, se'm va presentar a casa a les quatre de la matinada i em va despertar tustant a la finestra de la meua habitació.

—Aram —va dir.

Vaig sortir del llit disparat cap a la finestra.

No em podia creure el que veia.

Encara no era de dia, però era estiu i com que ja teniem l'alba a la cantonada del món hi havia prou llum per saber que no somiava.

El cosí Mourad seia al llom d'un bonic cavall blanc.

Vaig treure el cap per la finestra i em vaig fregar els ulls.

—Si —va dir ell en armení—. És un cavall. No estàs somiant. Afanya't, si el vols muntar.

Jo sabia que al cosí Mourad li agradava viure més que a cap altre noi que hagués caigut en aquest món per equivocació, però allò que veia no m'ho podia creure ni jo.

En primer lloc, els records més antics que tenia havien estat records de cavalls, i els meus primers desitjos havien estat les ganes de muntar.

Això era el que em meravellava.

En segon lloc, érem pobres.

Això era el que no em deixava creure el que veia.

Érem pobres. No teníem diners. Tota la nostra tribu patia una gran pobresa. Cada branca de la família Garoghlanian vivia en la pobresa més sorprenent i còmica del món. Ningú no entenia d'on trèiem prou diners

per omplir-nos la panxa, ni tan sols els més vells de la família. Però sobretot, i això era el més important, se'ns coneixia per la nostra honradesa. Devia fer almenys onze segles que se'ns coneixia per la nostra honradesa, fins i tot quan havíem estat la família més rica del que volíem pensar que era el món. Abans que res érem orgullosos, després honrats i, en acabat, crèiem que les coses podien estar bé o malament. Cap de nosaltres no era capaç d'aprofitar-se de ningú, i encara menys de robar.

Per consegüent, tot i que jo podia veure el cavall, tan magnífic; tot i que el podia olorar, tan agradable; tot i que el podia sentir respirar, tan emocionant, no em podia creure que el cavall tingüés res a veure ni amb el cosí Mourad, ni amb mi, ni amb cap dels altres membres de la nostra família, desperts o adormits, perquè sabia que el cosí Mourad no podia haver comprat aquell cavall; i si no l'havia comprat només el podia haver robat, i jo em negava a creure que l'hagués robat.

Cap membre de la família Garoghlanian podia ser un lladre, i encara menys un lladre de cavalls.

Vaig mirar de primer el meu cosí i després el cavall. En tots dos hi havia una quietud i un humor piadosos que d'una banda em delectaven i de l'altra m'espantaven.

—Mourad —vaig dir—, on l'has robat, aquest cavall?

—Salta per la finestra si el vols muntar —va dir ell.

Així, doncs, era veritat. Sí que l'havia robat. No hi havia dubte. Havia vingut a convidar-me a muntar o no, com jo volgués.

A veure, a mi em semblava que robar un cavall per donar-hi un volt no era el mateix que robar una altra cosa, com ara diners. Al meu entendre, potser ni tan sols era robar. Si eres tan fanàtic dels cavalls com el cosí Mourad i jo, no era ben bé robar. No seria robar fins que no ens proposéssim de vendre el cavall, cosa que jo sabia que no faríem mai, és clar.

—Deixa'm que em vesteixi —vaig dir.

—D'acord, però afanya't.

Em vaig vestir a corre-cuita.

Vaig saltar al jardí per la finestra i vaig pujar al cavall darrere el cosí Mourad.

Aquell any vivíem al límit de la ciutat, a Walnut Avenue. Darrere de casa hi havia el camp: vinyes, horts, sèquies i carreteres rurals. En menys de tres minuts érem a Olive Avenue, i llavors el cavall va començar a trotar. Es respirava un aire fresc i agradable. Era meravellós, notar com corria el cavall. El cosí Mourad, considerat un dels membres més bojos de la nostra família, es va posar a cantar. O més ben dit, es va posar a bramar.

En cada família hi ha alguna vena boja, i al meu cosí Mourad se'l considerava l'hereu natural de la vena boja de la nostra tribu. Abans havia estat l'oncle Khosrove, un home enorme que tenia un cap poderós de cabells negres i el bigoti més exuberant de tota la vall de Sant Joaquim; un home tan furibund, tan irritable i tan impacient que feia callar tothom bramant: «Això no és res! No n'hi ha per a tant!»

Ell ho matava tot així, sense parar esment al que deia qui parlava. Un dia va ser el seu propi fill, l'Arak, que va córrer vuit carrers fins a la barberia on retallaven el bigoti al seu pare per dir-li que se'ls cremava la casa. I aquest home, en Khosrove, es va posar recte a la cadira i va bramar:

—Això no és res! No n'hi ha per a tant!

El barber va dir:

—Però el noi diu que se us crema la casa.

I en Khosrove va bramar:

—Prou! Que dic que no és res!

Al cosí Mourad se'l considerava el descendent d'aquest home, tot i que el pare d'en Mourad era en Zorab, que era pràctic i res més. Això passava en la meua tribu. Un home podia ser el pare de la carn del seu fill, però això no significava que també fos el pare del seu esperit. La distribució de les diverses classes d'esperits de la nostra tribu havia estat des del principi capritxosa i erràtica.

Anàvem a cavall i el cosí Mourad cantava. Que nosaltres sapiguéssim, aquella era la terra on havíem nascut, si més no segons alguns veïns nostres. Vam deixar que el cavall corregués tant com volgués.

Fins que el cosí Mourad va dir:

—Baixa, que vull muntar tot sol.

—Però em deixaràs muntar tot sol a mi també?

—Això depèn del cavall.

—El cavall em deixarà muntar-lo.

—Ja ho veurem. No oblidis que jo tinc molt bona mà per als cavalls.

—Doncs si tu hi tens bona mà, jo també.

—Per la teva seguretat, esperem que sigui veritat. Baixa, va.

—D'acord —vaig dir—, però recorda que m'has de deixar muntar tot sol.

Vaig baixar del cavall i el cosí Mourad va esperar-me i va cridar:

—Corre, Vazire!

El cavall es va alzinar, va esbufegar i va arrencar veloç amb una fúria que era la cosa més preciosa que jo havia vist mai. El meu cosí va fer córrer l'animal a través d'un camp d'herba seca fins a una séquia, la va creuar dalt del cavall i al cap de cinc minuts va tornar tot xop.

El sol estava sortint i tot brillava amb una llum viva, especialment el cavall.

—Ara em toca a mi —vaig dir.

El cosí Mourad va baixar del cavall.

—Au, va, munta.

Vaig pujar al lloc i, per un moment, vaig tenir la por més espantosa que es pugui imaginar. El cavall no es movia.

—Pica-li els músculs —va dir el cosí Mourad—. Què esperes? L'hem de tornar abans que tothom es llevei i comenci a sortir.

Vaig picar els músculs de la bèstia. Un cop més es va encabritar i va esbufegar. Llavors es va posar a córrer. Jo no sabia què fer. En comptes de creuar el camp fins a la séquia, el cavall va enfilar la carretera fins al tros d'en Dikran Halabian, on va començar a saltar les vinyes. Va saltar-ne set abans que jo calgués. Llavors es va escapar.

El cosí Mourad va arribar corrent per la carretera.

—No estic preocupat per tu! —va cridar—. Hem d'atrapar el cavall. Tu ves per aquí i jo aniré per allà. Si el trobes, sigues amable. Jo seré a prop.

Vaig continuar per la carretera i el cosí Mourad va travessar el camp cap a la séquia.

Va tardar mitja hora a trobar el cavall i portar-lo.

—Molt bé —va dir—, munta. Ara ja sí que tothom està despert.

—I què fem? —vaig preguntar.

—Doncs o el tornem o l'amaguem fins demà al matí.

No semblava preocupat, i jo sabia que ell voldria amagar-lo i no tornar-lo. Si més no, de moment.

—I on el podem amagar?

—Jo sé un lloc.

—Quant fa que l'has robat, aquest cavall?

Tot d'una em vaig adonar que ja devia fer dies que sortia a muntar ben d'hora, i que aquell matí m'havia vingut a buscar només perquè sabia com em delia jo per anar a cavall.

—Qui ha dit que l'he robat?

—Això tant és, quant fa que vas començar a sortir a muntar de matí?

—Des d'aquest matí.

—M'estàs dient la veritat?

—És clar que no —va contestar—, però si ens enxampen això és el que has de dir. No vull que siguem tots dos uns mentiders. Tu l'únic que saps és que hem començat a muntar aquest matí.

—Entesos.

Va portar el cavall al pas fins al graner d'una vinya abandonada que havia estat l'orgull d'un granger anomenat Vahan Felvajian. Al graner hi havia civada i alfals sec.

Vam començar a caminar cap a casa.

—No ha estat fàcil amansir-lo. Al principi volia córrer a regna solta, però ja t'he dit que jo tinc molt bona mà per els cavalls. Puc fer que vulguin fer tot el que jo vull que facin. Els cavalls m'entenen.

–I com ho fas? –vaig preguntar-li.

–Arribo a una entesa amb el cavall.

–Sí, ja, però quina mena d'entesa?

–Una entesa senzilla i honesta.

–Doncs a mi ja m'agradaria saber arribar a una entesa així amb un cavall.

–Tu encara ets petit. Quan tinguis tretze anys en sabràs.

Vaig anar a casa i vaig esmorzar bé.

Aquella tarda va venir l'oncle Khosrove a prendre cafè i a fumar cigarrets. Es va asseure al saló i, entre xarrups i xuclades, recordava la seva terra. Llavors va arribar una altra visita, un granger anomenat John Byro, un assiri que, per no sentir-se tan sol, havia après a parlar armeni. La mare li va portar cafè i tabac i el convidat solitari es va caragolar un cigarret i es va posar a fumar i a xarrupar, fins que, amb un sospir de tristesa, va dir:

–Encara no ha aparegut el cavall blanc que em van robar el mes passat. No ho entenc.

L'oncle Khosrove es va posar fet una fúria i va cridar:

–Això no és res! Tan greu és, perdre un cavall? Que no hem perdut la pàtria, nosaltres? Què vol dir, tant de ploríció per un cavall?

–Oh, això ho pots dir tu, que vius a ciutat, però i el meu cotxe? De què serveix un cotxe sense cavall?

–No n'hi ha per a tant! –va bramar l'oncle Khosrove.

–He hagut de caminar deu milles per arribar fins aquí.

–Oi que tens comes?

–L'esquerria em fa mal.

–Això no és res!

–Aquell cavall em va costar seixanta dòlars –va dir en John Byro.

–Jo em cago en els diners! –va contestar l'oncle Khosrove.

I tot seguit es va aixecar i va sortir de la casa enfurrunyat, tancant de cop la porta mosquitera.

La mare el va disculpar.

–Té bon cor –va dir–. El que li passa és que s'enyora de la seva terra, i també és un homenàs.

El granger va marxar i jo vaig córrer cap a casa del cosí Mourad.

Estava assegut sota un presseguer, curant l'ala ferida d'un pit-roig que no podia volar. Parlava amb l'ocell.

–Què passa? –va dir-me.

–El granger, en John Byro. Ha vingut a casa. Vol el seu cavall. Ja fa un mes que el tens. Vull que em prometis que no el tornaràs fins que jo no aprengui a muntar.

–Però tardaràs un any a aprendre a muntar.

–Ens el podríem quedar un any.

El cosí Mourad es va aixecar de cop.

–Què? –va bramar–. Estàs incitant a robar a un membre de la família Garoghlanian? El cavall ha de tornar amb el seu amo.

–Quan?

–D'aquí a sis mesos a tot estirar.

Va llançar l'ocell a l'aire. El pit-roig va intentar alçar el vol amb totes les seves forces, va estar a punt de caure dues vegades, però al final se'n va anar volant, ben amunt i en línia recta.

Cada dia de bon matí, durant dues setmanes, el cosí Mourad i jo vam treure el cavall del graner de la vinya abandonada on el teníem amagat i el vam muntar, i cada matí el cavall, quan em tocava a mi muntar tot sol, saltava vinyes i arbres petits, em feia caure i s'escapava. Jo esperava aprendre a muntar tan bé com el cosí Mourad.

Un matí, de camí cap a la vinya abandonada d'en Vahan Fetvajian, ens vam trobar el granger John Byro, que anava cap a la ciutat.

–Tu deixa'm parlar a mi –va dir el cosí Mourad–, que jo tinc molt bona mà per als grangers.

–Bon dia, John Byro –va dir el cosí Mourad al granger.

El granger va estudiar el cavall, ansiós.

–Bon dia, fills dels meus amics. Com es diu el vostre cavall?

–*Cor Meu* –va dir en armeni el cosí Mourad.

–Un nom preciós per a un cavall preciós. Juraria que és el que em van robar ja fa un bon grapat de setmanes. Puc mirar-li la boca?

–És clar que sí –va dir en Mourad.

El granger va examinar la boca del cavall.

–Dent per dent –va dir–. Juraria que és el meu cavall si no fos perquè conec els vostres pares. Conec prou bé la bona fama de la vostra família. I tot i així aquest cavall és idèntic al meu. Un home desconfiat es creuria els ulls abans que el cor. Passi-ho bé, nois.

–Passi-ho bé, John Byro –va dir el cosí Mourad.

L'endemà al matí vam portar el cavall a la vinya d'en John Byro i el vam entrar al graner. Els gossos ens seguien sense fer soroll.

–Els gossos –vaig xiuxiuejar al cosí Mourad–. Em pensava que bordarien.

–Bordarien si fos un altre –va dir ell–, però és que jo tinc molt bona mà per als gossos.

El cosí Mourad es va abraçar al cavall, va prémer el nas contra el morro de l'animal, li va donar uns copets i ens en vam anar.

Aquella tarda en John Byro va venir a casa amb el seu cotxe i va ensenyar a la mare el cavall que li havien robat i tornat.

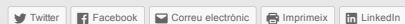
–No sé què pensar –va dir–. El cavall està més fort que mai. I també més dòcil. Dono gràcies a Déu.

De sobte l'oncle Khosrove, que no es veia perquè era al saló, va cridar:

–Calla, home, calla! T'han tornat el cavall! No n'hi ha per a tant!

Traducció de Jordi Martín Lloret

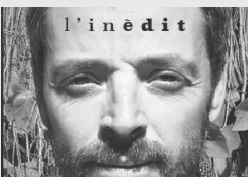
Comparteix això:

Relacionats

Jordi Martín Lloret
A "El traduït"

Xavi Ballester
A "L'inedit"

Raúl Garrigasait
A "El recuperat"

Categoria : El recuperat. Uncategorized

Etiquetes : Jordi Martín Lloret, Pau Riba, William Saroyan

← Isaak Babel

Montse Frauca →